

Posudek na práci Richarda Zábranského

Autor si za téma svojí práce zvolil problematiku hospodářských reforem v Rusku v letech 1992-1993, které se rozhodl zkoumat ve spojitosti s politickými turbulencemi. Hned na začátku tak musím říci, že takto vymezené téma je pro bakalářskou práci velmi problematické, protože v sobě ukrývá nebezpečí, že se v něm „utopí“, což se také stalo. Domnívám se, že nebylo ani příliš šťastným nápadem rozdělit politické a ekonomické reformy na dvě části jedné práce.

Téma práce

Autor si vymezil tezi, která fakticky nenabízí nic nového, pouze shrnuje, a to jen velmi částečně, poměrně známé fakty (str. 6-7). Překvapivé je snad jen tvrzení, že souboj mezi prezidentem a parlamentem neměl přílišný vliv na jádro reforem (str. 6, následně i str. 40). Domnívám se, že je tomu přesně naopak, protože to byl parlament, který donutil Jelcina k odvolání premiéra Gajdara, podoba reforem byla ovlivňována i vydáváním zákonů, které přímo odporovaly prezidentským dekretům.

Autor píše, že reformátorům bylo vyčítáno to, že neměli žádný jasný plán. Je pak paradoxní, že se v práci ani jednou neobjevuje slovní spojení „Washingtonský konsensus“, který byl pro postsovětskou transformaci naprosto klíčový. Jednalo se o soubor podmínek pro udělení úvěrů ze strany Mezinárodního měnového fondu. Ty, jak autor správně uvádí, Rusko velmi silně potřebovalo. Neobjevují se zde ani další teoretické pojmy, jako je například Coaseho teorém.

Práci chybí přesnější zasazení do naprosto základní diskuze mezi příznivci gradualismu a šokové terapie. Pouze na několika místech tak zmiňuje rozpory v hodnocení reforem. Dokonce ani diplomantův závěr, že reformy skončily krachem (str. 40) není obecně přijímanou pravdou. Hodnocení jsou pak přijímána spíše na základě Nové institucionální ekonomie, která, podobně jako autor práce kritizuje provozování reforem v kontextu nedostatečně rozvinutých institucí.

Autor neřeší v kapitole o inflaci základní problém v její kontrole. Vedle přísné fiskální politiky zde vystupovala Centrální banka Ruska, jejíž měnová politika byla naopak velmi volná. Z toho pak plynulo, že i když se vláda snažila omezovat výdaje, tak centrální banka vlévala peníze do ekonomiky prostřednictvím laciných úvěrů. Autor na jednom místě kritizuje vládu, že podcenila skokovou inflaci, až výrazně později se čtenář dozví, že neměla pod kontrolou bankovní sektor. (str. 25) Vedle toho v textu zcela chybí zmínka o rublové zóně, kterou například Anders Aslund označuje za hlavní příčinu problémů s inflací. Další nepřesností, která je ale vzhledem k základní otázce práce dosti důležitá, je užívání pojmu „stát“ v souvislosti s bezbřehým vydáváním dotací. Není tak jasné, jestli je vydávala vláda nebo parlament. Tyto síly přitom, jak autor správně upozorňuje, stály proti sobě.

U politického kontextu reforem vyloženě chybí detailnější charakteristika Sjezdu lidových zástupců (popř. zástupců lidu), hlavně způsobu, jakým byl zvolen. (str. 29). Jednalo se totiž stále o parlament s vysokým podílem komunistů, byť stoupenců jisté reformy. Lze tedy mít pochybnosti o tom, že by se podařilo najít reformátorům nějakou shodu tak, jak navrhuje autor. Jestli bylo něco Jelcinovi vytýkáno, tak to, že parlament nerozpustil už po puči v roce 1991.

Lze tak říci, že argumentace práce nepůsobí příliš přesvědčivě. Podává sice jistou odpověď na základní tezi, ale to, jak k ní autor došel, je jen naznačeno.

Literatura

V žádném případě nelze souhlasit s tvrzením, že se žádný autor ekonomické literatury nevěnuje politickému kontextu reform. Již název knihy Anderse Aslunda *Russia's Capitalist Revolution: Why Market Reform Succeeded and Democracy Failed* ukazuje na to, že se Aslund zabýval právě vztahem mezi politikou a ekonomickými změnami. Využit bylo možno i prací Grose a Steinherra, *Economic transition in Central and Eastern Europe*. Nicméně výčet literatury, která mohla být použita, je daleko obsáhlejší a nemá cenu jej zde příliš rozebírat.

Využito až neuvěřitelně málo zdrojů k tématu tak frekventovanému, jako je právě ekonomická tranzice. Mezi ostatními tituly je i nepříliš relevantní kniha *Dějiny Ruska* od Milana Švankmajera a kol. Domnívám se, že existují daleko relevantnější práce pro pochopení postsovětského Ruska, než je právě tato kniha. Podobně lze vyslovit pochybnosti nad tím, že kniha amerického novináře Paula Chlebnikova může být základem pro bakalářskou práci. Nelze souhlasit s tvrzením, že *Jeho práce spojuje teorii a motivy reform, které jsou konfrontovány s případovými studii, ve kterých Chlebnikov odhaluje skutečné praktiky ruských podnikatelů a politiků.* (str. 8) Chlebnikov se rozhodně teorií reform nijak nezabýval. Jde sice o velmi dobře informovaný popis praktik ruského organizovaného zločinu a jeho propojení s politikou, ale rozhodně nejde o akademickou práci.

Zpracování

Autor se dopouští velkého množství nepřesností, které jsou do značné míry způsobené tím, že nevyužívá ruské zdroje. Například na straně 28 – město se nejmenuje Jaroslav, ale Jaroslavl. Hned o něco později autor píše, že *Gajdar litoval, že neprovedl plnou regulaci cen* (str. 28) zde jde samozřejmě o deregulaci. Ruský viceprezident se také nejmenoval *Rustkoj*, ale *Ruckoj* (str. 37), ruská politoložka se nejmenuje Shevtsova, ale Ševcova. Rovněž se objevují i hovorovosti. O návrhu se lze jistě vyjádřit i jinak, než že se jej podařilo „potopit“ (str. 37). Dále se objevují nesrozumitelnosti typu *cena byla ovlivněna vysokou inflací, která, jak je patrné z Grafu č. 1, měla klesající charakter.* (str. 15) Nepochopitelné je pak uvádění časových údajů do uvozovek: *který byl přijat „29. prosince (1991), jen čtyři dny po rezignaci Michaila Gorbačova na post sovětského prezidenta.“* 27 *Toto jasně dokládá, že část legislativy byla připravena před rozpadem SSSR.* (str. 16) Všechny tyto záležitosti jsou samozřejmě pouze marginálního charakteru, ale ve svém součtu působí rušivě.

Závěr

I přes poměrně obsáhlý posudek (za což se členům komise omlouvám) nelze říci, že by postihoval úplně všechny nedostatky práce. Jejím hlavním rysem je určitá povrchnost, která vyvěrá z příliš velkého sousta, které si autor „ukousl“. Nedostatečná je z mého pohledu i literatura. Přesto, autorovi nelze upřít snahu o poctivý přístup. I proto navrhuji známku **dobře**.

V Praze dne 7. června 2010

Mgr. Karel Svoboda Ph.D.